

Håkan Rehnberg
Vid en ek och en klippa

10 november – 16 december, 2023
Galerie Nordenhake Stockholm

Svärmande myror

Det är sensommar en eftermiddag och det är varmt i luften. Det är en sådan där dag då myror svärmar i tusental. – Det är mer än femtio år sedan. – Allt är alldeles stilla och kvavt, den nedgående solen värmer fortfarande och lyser intensivt. Jag får lust för havet och för att fiska. Jag åker iväg ensam med ekan ut i sundet mellan Fågelskär, eller Fuskär som man säger, och Vedholmen. Märker att det är strömt, som det ofta är vid sådant här väder. Vattnet virvlar vid uddarna och runt skären i sundet, när det pressas ihop och förs utåt mot havet. Jag färdas inte genom utan med vattnet – och det skälver under ytan. Det är en lustfylld känsla, som om båten svävar och rör sig som vattnet vill. När jag kommit ut en bit på fritt vatten lite norrut, där det är lämpligt att fiska, stänger jag av motorn, men känner genast att det är oro i stillheten. Vattnet är alldeles blankt och svart här ute, lite oljeaktigt, och nästan som en spänd hinna. Det finns inte ett enda moln på himlen. Jag ser ner mot vattenytan, där en perfekt spegelbild av himlen avtecknar sig. Det är som om himlen också öppnar sig under mig, men här är den mörkare, och frånvaron av moln och hållpunkter upphäver själva bilden, den blir gränslös och expanderar. Samtidigt upptäcker jag, att även här ute på fritt vatten finns en strömrörelse under ytan som kraftfullt för ekan ut mot havet och bort från kusten och öarna.

Plötsligt ser jag fullt av svärmande myror i luften. Många landar på den blanka havsytan. De flyger mot den andra himlen i villfarelse. Det blir fullt av myror i i båten, i håret och i ansiktet, det är svårt att värja sig. Flockar av skrånande måsfåglar bryter sönder tystnaden. Lockade av myrorna flyger de i alla riktningar, flaxande med sina stora vita vingar fångar de skickligt bytet i luften, medan andra landar, simmar omkring och pickar i sig de drunknande döende myrorna. Allt detta erfar jag på ett ögonblick.

Jag plockar upp vindan med krok, sänke och lina som ligger i en låda i båten för att fiska, men förmår inte kasta ut reven. Tvekar om vart jag skall kasta den. Får en stark känsla av håglöshet. Här finns inget att fånga. Havet under mig är en himmel och himlen har blivit ett bråddjup, en avgrund.

Vart skall jag kasta reven?

Allt har bytt plats. Jag har himmel och avgrund i bägge riktningarna. Havet finns inte längre.

Himlen svirrar och vattnet virvlar under ytan. Jag märker samtidigt att båten obönhörligt alltmer förs ut mot nordväst och den öde horisonten, öarna förminskas hastigt. Inser att jag måste härifrån.

Jag lägger ifrån mig reven och försöker genast att starta motorn – men startsnöret fastnar i utdraget läge. Jag inser att det inte finns tid att reparera motorn och vet samtidigt också att jag inte har styrka nog att ro mot den starka strömmen – ingen åra kan rädda mig. Känner yrsel och oro, nästan äckel av värmen och ljuset. Samtidigt som det är stiltje så vibrerar hela tillvaron, kryllar, surrar, skrånar, porlar och ändå är allt omgärdat av tystnad, där den nedgående solen bländar mig.

Jag transporteras i ekan som på en folie, en tunn speglande hinna. Själva händelsen löser upp sig, tiden blir obestämbar. Andningen går genom hela kroppen. Det är öppet hav mot nordväst.

Hämta vatten

Varje dag behövdes två stora hinkar med nytt kallt dricksvatten till hushållet. Hinkarna är gjorda av blankt rostfritt stål. Man får aldrig dricka vatten direkt från skopan. Det är strängt förbjudet.

Ibland är det min uppgift att hämta dricksvatten. Det är tungt att bära för mig, men jag gör det gärna. Jag är i alla fall så lång att hinkarna inte släpar i marken när jag bär vattnet.

Brunnen ligger ungefär tio minuters gångväg från vårt hus. Den ligger i en gräsbevuxen svacka – Ängevik – omgärdad av klippväggar. Stigen där är belagd med blåmusselskal, som kunde skära in i mina bara fötter innan de trampats ner till ett vitblått pulver. Jag går istället ofta i det mjuka gräset precis i kanten. Brunnen är grävd och noggrant stensatt med oregelbundna block i svartgrå granit, inte mer än drygt 3 meter djup, kanske inte ens det. Vattnet är inte djupare än att jag ser den ljusa sanden på botten. Brunnshuset mäter ungefär 2 x 3 meter och har ett plåttak och en plåtklädd tung lucka som man faller upp och lutar mot en träställning. Den har en låsanordning, men den är aldrig låst. Man tar upp vattnet med en plåthink som blivit bucklig av många års hantering, den är fäst med en kätting i galvaniserat järn med genomslag av rost på utsatta ställen. Hinken hänger till vänster på en krok inne i brunnshuset, lite svår för mig att nå. Kättingen ligger utanför, som en ringlande vaktande orm. Jag får sträcka mig efter hinken, med känslan av att riskera att falla ner. När hinken halas ner längs den lätt lutande rännan av ek rasslar det från kättingen och akustiken i det underjordiska rummet förvränger ljudet, så att det låter som mullret från ett avlägset åskväder. Jag minns hur träfibren i rännan sticker ut som en avskavd gles päls på vissa delar, skapade av slitaget och vätan från hinken som skvätter vatten när den ständigt släpps ner och dras upp. Kättingens tyngd gör att hinken kantrar och lätt fylls när den når vattenytan.

Vackra dagar kan solen nå ner till brunnens inre stillhet. Vattenytan speglar och lyser upp brunnsväggarna och taket, jag kan se min egen spegelbild och en bit av himlen där nere om jag försiktigt lutar mig framåt. När hinken når vattenytan brister bilden och ljuset blir plötsligt som en furie, allt kastas skimrande utan sammanhållen gestalt i alla riktningar. Det är som om jag vore en inkräktare. Jag väntar tills vattenytan blivit helt stilla innan jag släpper ner hinken igen.

Fyra gånger får jag dra upp hinken med vatten, för att fylla mina större hinkar. Först håller jag bara i lite vatten, för att skölja ur dem, så att de blir alldeles rena. Jag fyller sedan hinkarna tills de är helt fyllda till bredden, försiktig med att inte vidröra vattnet med mina händer.

Vägen hem tar mycket längre tid att gå, jag är tvungen att vila flera gånger. Jag försöker pressa avståndet så mycket som möjligt, men vid en särskild punkt stannar jag alltid. Det är vid en övergiven borrhållsbrunn där endast en rund fotplatta i gjutjärn finns kvar på marken. Det finns inga spår av färg kvar på plattan, endast en skavd rostig yta. Den är belägen vid sidan av stora vägen, som jag korsar, på ett öppet område där berghällan ligger bar och slät. Själva pumpen är borttagen sedan länge. Den bör någon gång ha varit i bruk, innan den antagligen sinat, eftersom själva fästet för pumpen lämnats kvar. Jag föreställer mig att borrhålet går långt ner i berget för att en gång ha träffat på och kommit i förbindelse med en vattenåder. Den är så olik den grävda brunnen, där regnvatten naturligt samlas upp i en svacka och filtreras och renas genom jorden och sanden runtomkring – allt känns visuellt och begripligt där. Det överbyggda underjordiska rummet kan till och med nås av ett himmelskt ljus när luckan är öppen. Den borrhållsbrunnen däremot är mer hemlighetsfull och abstrakt, med dess yttre minimala rester och dess inre som är helt otillgängligt för sinnen.

Min fantasi dras ner i borrhålet och jag dricker av vatten från en upplöst tid innan ådern sinat, av vatten som aldrig nåtts av ljus. Här vilar jag för att återfå styrka i armarna och i fingrarna som blivit alldeles vita och stela av mitt envisa grepp om de tunga hinkarna. Jag får inte spilla något av vattnet.

Roseningad gräshoppa

Här i karstlandskapen ute på Ölands alvar finns den sällsynta rosenvingade gräshoppan.

Karst – Jag fångas av kärvheten i själva ordet ”karst”, främst i hur ordet formas och artikuleras i munhålan, hur jag nästan sväljer k med risk att det skall låsa sig, hur a tonande öppnar munhålan och hur r, s och t rasslar, väser och stöter vid tändernas gräns, men också hur man kan bryta upp och forma sark– med sin röst och även as, stark, ta, ark, rak, ar, krats, tsar, tras-, ars, ras, kras, tak, kast, task, rast, art, sak ur ordet. Det är som om det uppstår en ekokammare av möjliga och omöjliga kombinationer i det karga ordet karst, en hel vokabulär som inte förverkligas. Ordet trasas sönder och fastnar i min röst.

Karst är ett vittringslandskap, fullt av sprickbildningar, eroderade underjordiska hålrum, vittförgrenade källådror rika på vatten som ibland springer i dagen, svackor av kollapsade partier eller så kallade doliner och sönderbruten mark med oregelbundna stenblock. I sprickorna växer också murruta och kalksvartbräken.

Här trivs den rosenvingade gräshoppan.

Man upptäcker och känner igen den främst genom dess smattrande läte. För ett ögonblick kan man se den flyga i en båge med sina vackert intensivt rosafärgade vingar, för att lika plötsligt försvinna. När den faller ihop vingarna är den gråspräcklig och smälter helt ihop med de omgivande lavbeklädda kalkstenshällarna. Man söker förgäves det synligt rosa, men det enda som återstår av det är en skimrande kvardröjande efterbild likt en falnande gnista helt utan existens. Gräshoppan kan tryggt krypa undan, hålla sig aldeles stilla, gestaltlös förena sig med landskapet och undvika upptäckt.

Men jag kunde inte låta bli att jaga upp gräshoppan igen och igen, för att uppleva dess plötsliga förvandling från synlighet till osynlighet. Samtidigt skrämmer jag ofrivilligt upp sandgräsfjärilar vars grå täckvingar också liknar marken. En svirrande lätthet sveper genom platsen, när fjärlarna fladdrande flyger upp som lossnande flagor från kalkstenshällen och jag liksom vadar fram.

Varje gång är allt helt nytt och lika sällsamt, som om det inte skett strax innan. Uppslukad följer jag den gäckande rosenvingade gräshoppan, som blir till fler, tills jag inte vet var jag befinner mig. Jag förvandlas från jägare till byte.

Idag i ateljén

Idag när jag kom till ateljén, efter en längre tids uppehåll, för att städa bland alla verk som hopats där under några års tid, inför en kommande utställning, kändes det som om det i rummet fanns en öppen rastlöst irrande och avvaktande rörelse, som både hölls tillbaka och föstes fram, men också, och framförallt, en insisterande gest som liksom frigjorde och utmejslade sig från allt som fanns där och föll tillbaka, som om jag var något avgörande på spåren, eller snarare tvärtom, som om spåren där vittnade om att det ligger bakom mig och att framför mig finns inget spår att följa. Jag kände i det ögonblicket oro men också lätthet.

GALERIE NORDENHAKE
stockholm